

סנהדרין קט - אנשי סדום להם חלק לעולם הבא

העמק דבר, דברים כה:ז

זכור את אשר עשה לך עמלק. סמך ענין להקודם... נראה שעמלק בא בעון משקלות והוא פלא שהרי לא היה במדבר מסחור שיהא בהם מדות ומשקלות. אבל הענין יבואר ע"פ שנתבונן על מה שהפליגו חז"ל במס' ב"ב ס"פ הספינה בעון משקלות עד שאמרו חמור עון משקלות יותר מג"ע. ומדוע חמור זה משארי גבנות? ותו מה זה דמיון משקלות לג"ע עד שאמרו שזה חמור מזה? ונראה דכלפי שאמרו חז"ל ג' עבירות חמורות היינו ג"ע ע"ז ש"ד. וחומר שבג' אלו אינו תלוי בעונש שהרי עונש חילול שבת חמור מעונש עריות אלא באשר שהאדם החוטא בא לחטוא בא' מג' אופנים. או מהעדר האמונה בה' ובתורתו או מצד התגברות התאוה או מצד התגברות הכעס וכדומה במדות שנוגע בין אדם לחבירו. והנה הראש שבהעדר אמונה הוא ע"ז והראש בתאוה הוא ג"ע והראש שבמדות רעות הוא ש"ד וכל עונות באים בא' מג' אופנים הללו כגון המחלל שבת מצד פרנסה ה"ז נוגע באמונה והוא שמץ ע"ז. ואם למלוי תאות נפשו ה"ז ענף מעריות. והנה הגרוע בשלשה עונות הללו הוא ע"ז... ומעתה הגונב מחבירו כלי יקר יכול להיות שבא מצד התאוה לאותו כלי וה"ז מגדר עריות. אבל העושה משקלות שקר אינו מדרד התאוה אלא חסרון אמונה בה' הזן ומפרנס בהשגחה פרטית לפי מעשיו וה"ז מגדר ע"ז... ואחר שכן נשוב לענין הפרשה של עמלק דכתיב היש ה' בקרבנו אם אין ויבא עמלק. והענין תמוה איך נפל ספק בלבבם אחר ראות עיניהם כל הנסים.

מהרש"א חידושי אגדות מסכת סנהדרין דף קט עמוד א

ודוחין אותו עליו כו'. ר"ל שנוטלין ממנו בדין כאילו הפילו להן הקיר בידיים ונוטלין ממנו ר"ל של הקיר שאומרים שהזיקו להפיל להן כותל בריא וחיוב לשלם אותו הקיר וק"ל:

חידושי אגדות למהר"ל סנהדרין דף קט עמוד א	תלמוד בבלי מסכת פסחים ק"ט.
ולפיכך אמר ובלילה ההוא אחתרו ג' מאות מחתרתא, השעור הזה על דבר רבוי כאשר הרבוי דבר מופלג יוצא מן השעור, כמו שנתבאר בכמה מקומות, ... וקאמר מי יימר כלומר דאתו גנבי כלומר אף על גב דודאי נחשב כמו שנעשה דבר זה כאשר יש גנבים, מ"מ הדורש אין לו פשיעה דמי יימר שיש כאן גנבים ומפני כי יש לחשוב שהיה נותן יד לפושעים ללמוד לגנבים לכך קבע אחריו כי ר' יוסי חסיד גדול מאוד היה דכי נח נפשיה דר' יוסי וכו'.	אמר רבי לוי: משאוי שלש מאות פרות לבנות היו מפתחות בית גנזיו של קרח, וכולהו אקלידי וקליפי דגלדא. רשב"ס: משוי שלש מאות. לאו דוקא וכן כל שלש מאות שבש"ס:

חידושי אגדות למהר"ל סנהדרין דף קט עמוד א

אנשי סדום לא נתגאו וכו'. ביאור זה כי רוב הטובה שיש לאדם דבר זה הוא הגורם שהוא סר מן הש"י, כי כאשר אין לאדם רוב טובה הנה [הוא] אין פורק עול שמים ויש לו לב נכנע, וכאשר יש לו רוב טובה אין עליו עול שמים כלל. ובדבר זה הוא פורק עול היינו בממון עצמו שאינו רוצה שיהיה נחסר ממנו שהוא לו נחשב כמו האדם עצמו, ולכך אנשי סדום הגיע להם מדה זאת שלא רצו בעוברים ושבים.

באר שבע מסכת סנהדרין דף קט עמוד א

שפעי מרזבי דצפורי דמא כו'. פירש רש"י (ד"ה שפעי) לאשמועין שרבי יוסי מצפורי הוה נקט הא. וקשה לי אטו עד השתא לא ידעין שרבי יוסי מצפורי הוה? הלא כבר אשמועין זה לעיל... לכן נ"ל דנקט הא לאשמועין שמן השמים הראו לבני צפורי שלא חטא ר' יוסי כלום בזה שדרש הפסוק (איוב כד, טז) חתר בחשך בתים וגו', ויפה השיב להם מי הוה ידענא דאתו גנבי, ולפיכך שפעי מרזבי דצפורי דמא בשביל רוב צער, ואם איתא שחטא לא היה נראה מן השמים צער גדול כזה. כן נ"ל:

חשוקי חמד - מי הוה ידענא דאתו גנבי

שאלה. מעשה שהיה במגיד שיעור שמסר שיעור תורה בענייני ממונות לפני קבוצה גדולה של בעלי בתים. הציבור שמונה סוחרים רבים, נהנה מאוד לשמוע את השאלות המעניינות שברובן מסופר על תככים ומזימות שונות שהובאו אל שערי בית הדין. והנה יום אחד לאחר סיום השיעור, ניגש אחד המשתתפים הקבועים אל המגיד שיעור, ואמר לו 'ישר כח', המגיד שיעור תמה מאד, והלא לאחר שסיפר את השאלה, הוא נרדם עד סוף השיעור, הלה לא נתן למגיד שיעור הרבה זמן לתמיהה, ואמר לו אני בא לשיעור כי אני נהנה מאד מהשאלות, בזכות התחכומים שאני שומע בשעורים, אני מגלה דרכים חדשות כיצד להערים על הלקוחות שלי. ועתה שואל המגיד שיעור האם נהג כדן, בזה שמסר שעורים על נושאים כאלו?

תשובה. נאמר במסכת סנהדרין דף קט ע"א... אמר להו מי הוה ידענא דאתו גנבי [וכי הייתי יודע שיבואו הגנבים לשיעור. והביא רש"י לישנא אחרינא, מי הוה ידענא דגנבי אתון]. ולכאורה מבואר בגמרא זו שבאופן רגיל אין איסור ללמד לרבים דברי תורה, שאפשר ללמוד מהם רמאויות, אלא אם כן יש לחשוש שיש בצבור גנבים, ואז באמת איסור ללמד.

והנה במסכת בבא בתרא (דף פט ע"ב) נאמר אין עושין את המחק צדו אחד עב וצדו אחד קצר, לא ימחק בבת אחת, שהמחק בבת אחת רע למוכר ויפה ללוקח, ולא ימחק מעט מעט שרע ללוקח ויפה למוכר. על כולן אמר רבן יוחנן בן זכאי, אוי לי אם אומר אוי לי אם לא אומר, אם אומר שמא ילמדו הרמאין, ואם לא אומר שמא יאמרו הרמאין אין תלמידי חכמים בקיאים במעשה ידינו. איבעיא להו אמרה או לא אמרה אמר רב שמואל בר רב יצחק אמרה ומהאי קרא אמרה 'כי ישרים דרכי ה' וצדיקים ילכו בם ופושעים יכשלו בם', יעו"ש.

וכתב **המהרש"א** בבא בתרא שהטעם שאמרה, כדי שהצדיקים שאינם רוצים לרמות, ידעו שיש להזהר בזה ולא יבואו לעשות עוול שלא מדעת. ולכאורה משמע מדבריו שיותר רק בשביל ללמד את הצדיקים שלא יבואו לעשות עוול, אבל בשביל דבר אחר לא.

והנה **החפץ חיים** בפתיחה להלכות לשון הרע, כתב שיודע שאם יכתוב קולא בספרו, יבואו אנשים שרצונם ותשוקתם לתן דופי בחבריהם, ולא יבחינו בכל הפרטים, ויתירו גם דברים שלא עלה על לבו, ולא יהיה לבם נוקפם, כי יתלו בספר הזה, אך אמרתי לא אמנע טוב להולכים בתמים בשביל אנשים כאלו, כמו שאמרו חז"ל בבבא בתרא, אמרה ומהאי קרא 'כי ישרים דרכי ה' צדיקים ילכו בם', עכ"ד. הרי שבלימוד הלכות מותר ללמד אף קולא, ולא דוקא דברים שאפשר להכשל בהם.

כיוצא בזה הביא **הבן יהודה** (בבא בתרא שם) שהקשה **החיד"א** מדוע רבי יוסי בציפורי אמר לציבור שהוא לא ידע שיבואו גנבים, ולא השיב שכבר הורה רבן יוחנן בן זכאי, שישירים דרכי ה', ומותר ללמד אפילו אם יש חשש שיבואו גנבים. והשיב שרבן יוחנן בן זכאי שאני שהיה דורש הלכות, ולהכי אסיק דשפיר מצי להגיד ההלכות כולם כמו שהם ולא יחוש, אבל רבי יוסי אמר דבר זה למדרש הכתוב ולא ללמד הלכות, יעו"ש. לאור דבריהם נמצא שלימוד הלכות ואפילו קולות מותר, אף כשיודע שיש שם גנבים, ויבאו ללמוד מזה, אך בדרשות פסוקים, איסור במקום שיודע שיש ביניהם גנבים.

אולם **באמרי צבי** בסנהדרין כתב שאף דרשות צריך ללמד ברבים, שהרי זה תורה, ומציין ליומא (דף ה ע"ב), ומיישב את הקושיה הנ"ל, בשני אופנים, א. אין הכי נמי, רבי יוסי יכול היה להשיב שישירים דרכי ה'. ב. על פי המבואר בלישנא השניה של רש"י, שהם היו גנבים וממילא שכיה היזקא, הרי היכא דשכיח היזקא שאני ואיסור ללמד. ולפי דבריו עולה למעשה שבמקומות דשכיח היזקא איסור ללמד כלל רמאויות, אך אם אין שכיח היזקא ולא מוחזק מקום זה לגנבים מותר ללמד בין הלכות ובין דרושי פסוקים.

ועדיין יש להסתפק אם דברי הגמרא נאמרו דוקא כשמלמד דברי תורה שיש בהם רמאויות, שאז אמרינן שישירים דרכי ה', ומאת ה' לא תצא הרעה, או שמא אף כשמקור הרמאויות הם לא מהגמרא, ורק שבעקבות הספורים, המגיד שעור מביא דברי תורה, לבאר דעת תורה בנידון, האם גם אז מותר ללמד? ונראה דשרי, דמכיון שמביא את המעשיות אך ורק בכדי ללמד את העם תורה, גם הם בכלל דברי תורה, ואף עליהם נאמר ישרים דרכי ה'.

ויתכן שבימינו שיש הרבה דרכים ללמוד תחכומים, ולא צריך לבוא לשיעור תורה לשמוע תחכומים כאלו, אם כן אין בזה שום איסור, ואין בזה שום חשש, כי הרוצה לטעות יש לו הרבה מקומות היכן לשמוע רמאויות כאלו, ומשום כך אין למנוע את הציבור הצמאים לשמוע דבר ה', כשהמגיד שיעור מציג זאת בצורה מעניינת למשוך את הקהל.

<p>ואכלא איהו לסודתא. ל"ע מה ההיתר על איסור גזל, ואולי מפני שהם גזלנים, וכבר התייחסו בעלנים (וואעיג דק"ל סתם גזלה לאו ירוש בעלים, מיהו הרי פרש"י צ"ק ס"ו ע"ב ד"ה ושל גזלן שזה מפני שחושב שיתבע אותו לדין, אבל בסדום נראה דשפיר מתייחס דלית דין ודיין, הוה אללו שינוי רשות ובהיתירא אתא לידיה. ולקזת (לי"ד ד') הגזול מן הגזלן אין לו איסור כלל, דנתמעט מוגונב מבית האיש, אתי שפיר עלי ירוש. ע"י משי"כ בצרכ"א עמ"ס צ"ק (ס"ב ע"ב) בענין גונב מן הגנב אות צ'.</p> <p>ואם לבן נח אין חיוב השבה כמשי"כ רש"י לעיל (כ"ז ע"א) ד"ה לערא, דכותי לאו צר השבון הוא שכל דינו למיתה, וכ"כ חוסי' צ"ז (ע"א ע"ב) ד"ה בן נח צבא רש"י, וע"י משי"כ לעיל שם צ"ד לפחות משו"פ, וביצמות (מ"ז ע"ב) בענין חיוב גוי להשבת גזלה, אי"כ י"ל דבחזקת שנתיאשו, וליש באיסורא אתא לידיה, לפי הגדרת התוס' צ"ק (ס"ו ע"א) דזה מחמת שחל עליו חיוב השבה.</p> <p>מיהו כל זה בהנחה שאנשי סדום בחזקת גזלנים מזד מלאכתן על דרך משי"כ בהלי גזלה (פ"ה ה"טו), ולי"ע.</p>	<p>ברכת אברהם</p> <p>שקל גלגל פדיוהי איהו לדיינא, אמר מאי האי, ח"ל אגרא נפק לי מינך, הכ ניהליה להאי, וזווי דידי כדקיימי קיימי. ל"ע, מה ההיתר לאליעזר להכות לשופט, עכ"פ לפי המובא ברבנו יונה ריש אבות דמזיק עובר בלא תגזול, נהי דלח"כ לגבי תשלומין לפי השופט ח"ל לשלם צעצועדא דרבי נתן לפלוני, אבל מה ההיתר להכות. וי"ל דגזלה הוה רק הפסד ממון, אבל הכאה בלא הפסד ממון, אין איסור לבן נח. ולי"ע. ולעיל (נ"ח ע"ב) בענין בן נח שהכה את ישראל אות אי' הבאתו ר"ן דהכאה ג"כ גזל דגופא.</p> <p>ולפי משי"כ הרמב"ם (חובל פ"ה ה"א) המכה אדם כשר מישאל וכו' עובר בליית, ומשמע דלא כן לרשע, דמקשינן הכאה לקללה, (ע"י לעיל פ"ה ע"א) בענין הכאה וקללה לאביו, וכל שאינו עושה מעשה עמך אינו בכלל האיסור י"ל דכיו"ב צגוי רשע שעובר על דינים ועל גזל, אין איסור להכותו. וע"ע בסמוך.</p>
--	---